

Pukovnik
mr MILISAV SEKULIĆ

Dr BOŠKO TODOROVIĆ, pukovnik i GRGO ČIČIN-ŠAIN, pukovnik:

*„Organizovanje i vođenje oružane borbe
i svih drugih oblika opštenarodnog otpora
na privremeno zaposjednutoj teritoriji“*

U maju ove godine objavljena je u Beogradu, u izdanju Zavoda za organizaciju poslovanja i obrazovanje kadrova, jedna od vrednijih publikacija koja se bavi teorijskim i praktičnim problemima opštenarodnog odbrambenog rata. Reč je o knjizi *Organizovanje i vođenje oružane borbe i svih drugih oblika opštenarodnog otpora na privremeno zaposjednutoj teritoriji*, čiji su autori pukovnici u penziji dr Boško Todorović i Grgo Čičin-Šain. Koliko imamo uvida u ovu vrstu literature, čini se da je ovo prvo obimnije delo koje kompleksno zahvata sva bitna područja vođenja opštenarodnog odbrambenog rata na privremeno zaposjednutoj teritoriji, pa time predstavlja značajan doprinos teoriji i praksi opštenarodne odbrane, a posebno doktrini vođenja opštenarodnog odbrambenog rata.

Sadržaj knjige čini pet relativno zasebnih celina, ali izuzev prvog dela (*Strategijski položaj SFRJ i njegov uticaj na bezbjednost i odbrambenu sposobnost zemlje*) koji, strogo uzev, ne pripada naslovu knjige — ostala poglavlja čine jedinstvenu, koherentnu celinu, i na neki način proizlaze jedno iz drugog. Pri koncipiranju knjige autori su očigledno imali u vidu neophodnost kompleksnog pristupa obradi teme, pa su zbog toga posvetili gotovo podjednaku pažnju i teorijskim i praktičnim aspektima, što korisniku knjige i pažljivijem čitaocu omogućava da uporedo sagledava i prati postojeće teorijsko-doktrinarne stavove — na jednoj strani, i sferu konkretnih aktivnosti svih činilaca društva, a posebno oružanih snaga — na drugoj. Ono što, međutim, ponekad zasmeta pri interpretiranju

pojedinih problema i tematskih celina jeste izvesna, mestimično čak i prenaglašena, tvrdoća i nefleksibilnost stavova, koji katkada ostavljaju utisak da su doktrinarna opredeljenja nepromenljivi kanoni. Pomenuti utisak zasniva se, pre svega, na primenjenom metodološkom postupku autora; argumentacija za svaki stav tražena je gotovo isključivo u postojećoj normativnoj regulativi (ustavnim i zakonskim odredbama), što već samo po sebi sputava širu teorijsku raspravu, a sve uglove posmatranja svodi pod isti imenitelj. Istina, takav manir u pisanju ima i dobrih strana, jer olakšava čitaocu da određenu tematiku sagledava prvenstveno sa stanovišta temeljnih konceptijsko-doktrinarnih opredeljenja, a kao što je poznato — u tim opredeljenjima sublimirana su i uopštena i sva teorijska saznanja do kojih se došlo u sadašnjem vremenu, što — prirodno — ne isključuje potrebu njihovog daljeg produbljivanja i razrade.

1. Strategijski položaj SFRJ i njegov uticaj na bezbjednost i odbrambenu sposobnost zemlje

Sudeći po obimu (15 stranica) i sadržaju, autori očigledno nisu imali veće pretenzije u interpretiranju strategijskog položaja SFRJ u savremenom svetu. Sve je svedeno u nekoliko pitanja: a) odnose u savremenom svetu i njihov uticaj na strategijski položaj SFRJ; b) naš društveni sistem i njegov uticaj na odbrambenu sposobnost zemlje; c) geografski položaj SFRJ; d) kompleks odbrambeno-zaštitnih sposobnosti društva; e) vrste i karakteristike mogućih agresija. Ne upuštajući se u širu i produbljeniju eksplikaciju nijedne od pomenutih tema, autori su se zadržali u granicama već poznatih i mnogo puta interpretiranih stavova i formulacija, ali je to učinjeno na način koji omogućava sagledavanje bitnih činjenica, posebno u delu koji razmatra društvene i vojnotehnološke aspekte mogućih agresija na SFRJ. U tom kontekstu može se naći i opravdanje što je tema o strategijskom položaju izdvojena kao uvodno poglavlje.

Nešto veću pažnju privlači odeljak o uticaju socijalističkog samoupravnog sistema na odbrambenu snagu društva. Sve što je rečeno — u osnovi je tačno, ali je svedeno na najopštije konstatacije i sudove, koje imaju više propagandno-politički karakter nego analitičko-studijsko obeležje. Kao da živimo u beskonfliktnom idealnom društvu, bez problema, sukoba i poteškoća, kao da nemamo milion nezaposlenih i isto toliko onih u inostranstvu, i kao da sve to ne ostavlja duboke tragove na unutrašnju koheziju društva i odbrambenu stabilnost zemlje. Otuda, ova razmatranja u knjizi deluju nedovoljno ubedljivo i argumentovano, i više podsećaju na udžbenički nivo razmatranja. Utoliko pre ako imamo u vidu stvarne teškoće i otpore kroz koje se probijaju ideje i praksa samoupravljanja, kao i stanje međunacionalnih odnosa.

2. Privremeno zaposjednuta teritorija i snage agresora namijenjene za uspostavljanje okupacionog sistema na njoj

Polaznu osnovu kategorije »privremeno zaposjednuta teritorija« čine sledeće odredbe: a) da je to originalna jugoslovenska ustavno-pravna, koncepcijsko-doktrinarna i vojnotehnoška odrednica; b) da je reč o teritoriji na koju su trupe agresora prodrle, ali na kojoj nisu uspele da slome borbu i otpor oružanih snaga i naše stanovništvo učine pokornim; c) da je to teritorija na kojoj je agresor prisutan faktički, ali da na njoj ne vrši i ne poseduje stvarnu vlast, jer se tu i dalje vodi borba (oružana i neoružana) i pruža mu se najraznorniji otpor. Tako formulisani stavovi proizilaze iz tri ključna opredeljenja našeg ustava, prema kojima: (1) niko nema prava da prizna ili potpiše kapitulaciju Jugoslavije; (2) niko nema prava da prihvati ili prizna okupaciju SFRJ ili nekog njenog dela; (3) niko nema prava da spreči građane SFRJ da se bore protiv neprijatelja koji je napao našu zemlju.

Polazeći od naznačenih determinanti, autori su se šire zadržali u objašnjavanju dve tematske celine: prvo, ustavno-pravnom i koncepcijsko-doktrinarnom tumačenju sadržaja kategorije »privremeno zaposjednuta teritorija« i drugo, analiziranju okupacionog sistema. Našu pažnju je posebno privukao prvi deo, i to naročito zbog stavova o odnosu građana prema vojnoj i drugoj sili eventualnog agresora. Utisak je da su neke formulacije i odredbe umnogome pojednostavljene i svedene na nivo aspraktnih zakonskih normi, pri čemu su prenebregnuti realni okviri stvarnosti kakvu treba očekivati u gradovima i selima privremeno zaposjednute teritorije. U gradovima i većim naseljenim mestima na PZT moraće npr. da nastave sa radom mnoge komunalne delatnosti od životnog značaja za stanovništvo tog područja (vodovod, električne centrale, pekare i dr.) i iluzorno je pretpostaviti da će snage agresora to prepustiti na volju i upravu našim organima vlasti, bez sopstvene kontrole i nadzora. Time što će biti prisiljeni da izvršavaju naređenja agresora tamo gde je on u stanju da to obezbedi i sprovede, građani SFRJ neće ni priznati ni prihvatiti stanje okupacije i kapitulacije, niti će se staviti u službu agresora. Čini se da je knjiga više polazila od želja i idealnih konstrukcija nego od stvarnosti kakvu zaista treba očekivati na privremeno zaposjednutoj teritoriji. U duhu toga je i objašnjenje prema kojem će na svakoj privremeno zaposjednutoj teritoriji kontinuirano nastaviti da deluju *sve institucije* našeg društveno-političkog i društveno-ekonomskog sistema, što, verovatno, neće ni biti potrebno, a veliko je pitanje koliko je takav zahtev i realan.

Za razliku od tretmana kategorije PZT, u ovom delu knjige (na str. 25), u trećem poglavlju (str. 64) privremeno zaposjednuta teritorija razmatra se u tri vida, odnosno tri »dela prostora — slobodna, poluslobodna i zaposjednuta«. Takva podela je usvojena i u postojećoj normativnoj literaturi, ali se s tim u vezi postavlja lo-

gično pitanje: kako je moguće podvoditi pod kategoriju privremeno zaposednute teritorije onu »slobodnu teritoriju na kojoj imamo punu vojnu, političku i ekonomsku kontrolu prostora, i na kojoj ne stacioniraju ni okupacione ni operativne snage agresora?« Suvišno je i dokazivati da je to slobodna, vlastita teritorija u svojim bitnim obeležjima, a da je njena jedina operativno-geografska karakteristika u tome što je ona okružena prostorom koji je agresor uspeo privremeno da zaposedne. Drugim rečima, u suprotnosti je sa zakonima logike da istu teritoriju podvodimo pod dve suprotne odrednice, jer to unosi zabunu i neizbežno stvara teorijsku konfuziju.

3. Oružana borba i neoružani otpor na privremeno zaposjednutoj teritoriji

Time što su problemima oružane borbe i neoružanog otpora dali najviše prostora (preko 142 str.), autori su jasno opredelili težišnu dimenziju knjige. Pri tome su svu materiju razvrstali u dve glave: u prvoj (str. 53—114) široko je razrađena tematika o ustavno-pravnim i koncepcijsko-doktrinarnim opredeljenjima za opštenarodni odbrambeni rat, a u drugoj (str. 115—196) razmatra se kompleks problema vezanih za vođenje oružane borbe i neoružanog otpora na privremeno zaposednutoj teritoriji.

Ustavno-pravna i koncepcijsko-doktrinarna opredeljenja za opštenarodni odbrambeni rat proizlaze iz velikog broja bazičnih dokumenata jugoslovenskog socijalističkog samoupravnog društva: Programa SKJ i Ustava SFRJ, Zakona o opštenarodnoj odbrani i Smernicama za odbranu SFRJ, Strategije opštenarodne odbrane i oružane borbe, kongresnih rezolucija i zaključaka, republičkih i pokrajinskih ustava i zakona, i dr. Svesni izuzetne širine, obima i polivalentnosti ove materije, autori su izdvojili samo nekoliko najznačajnijih odrednica i stavova, na temelju kojih je moguće spoznati bitna obeležja opštenarodnog odbrambenog rata, njegove glavne karakteristike. Pri tome je posebno akcentirana misao druga Tita da se snaga naše odbrane zasniva na dva, podjednako važna činioca: moralno-političkoj čvrstini i psihološkoj pripremljenosti naših radnih ljudi da se najodlučnije suprotstave svakom spoljnjem pritisku i agresiji, i drugo — visokoj odbrambenoj organizovanosti, opremljenosti i uvežbanosti naših oružanih snaga i svih subjekata društva u celini. Ta dva faktora se uzajamno dopunjuju i čine nerazdvojnu celinu, s tim što odlučujuću ulogu uvek ima čovek.

Polazeći od pomenutih premisa, izvedena su i naredna poglavlja u kojima se razmatra kompleks najznačajnijih tematskih celina: (1) sadržaj opštenarodnog odbrambenog rata; (2) prostor na kojem se vodi oružana borba i organizuje neoružano suprotstavljanje agresiji; (3) faktori oružane borbe i neoružanog suprotstavljanja na PZT; (4) osnovna obeležja oružane borbe i opštenarodnog otpora na PZT; (5) principi ratne veštine na PZT. Osnovna vrednost svakog odelj-

ka ponaosob, i svih u celini, jeste u tome što su sistematizovani i pregledno izloženi svi postojeći doktrinarni stavovi o opštenarodnom odbrambenom ratu, njegovim obeležjima i činionicima, i što su sva ta saznanja prezentirana po određenim metodološkim pravilima i logički korektno. Bolje upućeni čitalac verovatno neće pronaći mnogo novoga (što već nije pročitao u postojećim doktrinarnim dokumentima, pogotovo Strategiji oružane borbe) ali za najširi krug korisnika knjige čak i ovako izložena materija predstavljaće dragocen i koristan izvor saznanja, utoliko više što je sve to učinjeno na način koji je dovoljno razumljiv i argumentovan. Posebno ukazujemo na veoma preglednu i sistematičnu obradu tematskih celina o faktorima i osnovnim obeležjima oružane borbe i principa ratne veštine, pri čemu posebnu vrednost ima pokušaj apliciranja određenih principa na uslove privremeno zaposednute teritorije (str. 111—114). Čini se, međutim, da je i u ovom domenu nedovoljno kritički preuzeta klasifikacija principa koja je data u studiji *Neoružano suprotstavljanje agresiji*, koju je 1987. godine objavio Centar za strategijska istraživanja i studije »Maršal Tito«, a prema kojoj se na PZT primenjuju sledeći principi u izvođenju neoružanih oblika suprotstavljanja agresiji: masovnost, neprekidnost, totalnost, raznovrsnost, organizovanost, izbor težišta, aktivnost, iznenađenje i racionalnost.

U drugoj glavi razmatra se »vođenje oružane borbe i neoružanog otpora na privremeno zaposednutoj teritoriji« i logički se navozuje na prethodne koncepcijsko-doktrinarnе odredbe i stavove. Kao i u prvom delu, i ovde je sva materija grupisana u više tematskih celina: (1) osnovna obeležja i karakteristike oružane borbe i neoružanog suprotstavljanja agresiji; (2) oblici oružane borbe i neoružanog suprotstavljanja na PZT; (3) delovanje civilne zaštite; (4) organizacija i funkcionisanje sistema osmatranja i obaveštavanja na PZT; (5) osnovni sadržaji oružane borbe i uloga pojedinih oblika neoružanog suprotstavljanja agresiji; (6) vidovi i oblici dejstava; (7) obezbeđenje borbenih dejstava na privremeno zaposednutoj teritoriji.

U tretiranju oružane borbe na PZT autori su pošli od tri osnovna stava: (1) da je oružana borba osnovni i odlučujući oblik suprotstavljanja agresoru; (2) da oružana borba i neoružani oblici opštenarodnog otpora čine jedinstveni proces u kojem se razni vidovi, oblici i sadržaji međusobno prožimaju i uslovljavaju; (3) da je oružana borba neprekidan proces koji kontinuirano i intenzivno traje na celom jugoslovenskom ratištu čak i u najtežim strategijskim uslovima. U skladu s tim, detaljno su analizirani oblici oružane borbe — frontalni, kombinovani i partizanski, odnosno različite vrste aktivnosti neoružanog suprotstavljanja (psihološko-propagandna, kontraobaveštajna delatnost, demonstracije, diverzije, suprotstavljanje kolaboraciji, sabotaze, bojkot, opstrukcija i dr.), pri čemu je težište bilo na sagledavanju uzročno-posledičnih veza i relacija, jer je u uslovima privremeno zaposednute teritorije takav pristup jedino metodološki ispravan. U interpretiranju pojedinih doktrinarnih odredaba autori

su se dosledno, čak i striktno, pridržavali Strategije oružane borbe i samo izuzetno su se upuštali u širu razradu i eksplikaciju, čak i u onim domenima gde je to bilo neophodno.

Znatno veći prostor dat je sadržajima oružane borbe, vidovima strategijskih i borbenih dejstava, oblicima borbenih dejstava i njihovom obezbeđenju. I u ovoj tematici je zadržana klasifikacija iz Strategije oružane borbe, prema kojoj osnovne sadržaje oružane borbe čine: protivvazдушna odbrana, protivoklopna borba, protivdesantna borba, protivpešadijska borba, protivartiljerijsko-raketna borba, pomorska odbrana, protivelektronska borba, diverzantska dejstva, protivdiverzantska i protivteroristička dejstva, i zaprečavanje. Svaki od navedenih sadržaja dat je u obimu koji može da zadovolji interes i potrebe najšireg kruga čitalaca i subjekata opštenarodne odbrane i što je najznačajnije — omogućava sticanje neophodnih saznanja i informacija o jednom od bitnih aspekata vođenja oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu. Slična ocena može se dati i za odeljke o vidovima i oblicima borbenih dejstava, koji korektno interpretiraju stavove Strategije oružane borbe. Autori očigledno nisu želeli da izlaze iz već utvrđenih doktrinarnih okvira, što je sasvim razumljivo i opravdano s obzirom na karakter i namenu knjige.

Za razliku od vidova strategijskih dejstava (ofanzive i defanzive), koji su dati samo u najopštijim naznakama, bez šire elaboracije, vidovi borbenih dejstava operativnih i taktičkih jedinica prezentirani su opsežno, prema objektima napada i vrstama odbrane. Na isti način obrađena je i operacija — napadna, odbrambena, protivdesantna, pomorskodesantna i diverzantska, pri čemu je u svakoj od ovih vrsta naglasak na osobenostima i operativno-taktičkim karakteristikama privremeno zaposednute teritorije.

4. Funkcionisanje društveno-političkog i društveno-ekonomskog sistema na privremeno zaposjednutoj teritoriji

Pridržavajući se usvojenog metodološkog principa da sve što je u vezi sa privremeno zaposednutom teritorijom objašnjavaju i razrađuju na temelju postojećih ustavnih, zakonskih i koncepcijsko-doktrinarnih stavova i opredeljenja, autori su analizirali i funkcionisanje društveno-političkog i društveno-ekonomskog sistema na privremeno zaposednutoj teritoriji. Svu materiju su podelili u dve tematske oblasti: najpre je detaljno opisan društveno-politički sistem u svim svojim elementima (radni ljudi i građani, organizacije udruženog rada, mesne zajednice, opštine, regionalne i gradske zajednice opština, republike i autonomne pokrajine, Federacija, i na kraju — političke i društvene organizacije), a potom su razrađeni bitni elementi društveno-ekonomskog sistema: energetika, industrija, poljoprivredna proizvodnja, saobraćaj i veze, trgovina i

snabdevanje, zdravstvo, informativno-propagandna delatnost, socijalna zaštita, obrazovanje i vaspitanje. Svaki od pomenutih elemenata dat je u onim okvirima i u onom obimu koji omogućavaju sagledavanje njihovih bitnih karakteristika, ali je utisak da je previše naglašavana normativna i političko-propagandna strana. Neka poglavlja čak i po načinu pisanja veoma podsećaju na referate, sa mnoštvom »treba«, »mora«, »obavezno je« i sl., što umanjuje njihovu studijsko-analičku vrednost.

U koncipiranju knjige autori su se očigledno suočili sa krupnim metodološkim problemom — kako predočiti i prezentirati izuzetno obimnu i polivalentnu građu o funkcionisanju i egzistiranju našeg društveno-političkog i društveno-ekonomskog sistema na privremeno zaposednutoj teritoriji kada o tome nemamo nikakvih vlastitih praktičnih iskustava, i kada je sve što o tome znamo uglavnom u okvirima ustavnih i koncepcijsko-doktrinarnih opredeljenja i stavova. Naša ratna iskustva iz NOR-a, kao i iskustva drugih zemalja u posleratnom periodu (Alžira, Vijetnama i dr.), daju u ovom pogledu mnoga dragocena saznanja i spoznaje, ali to, ipak, nije ono što nam treba kao bitan orijentir. Mnogo toga je drukčije, osobeno, originalno: i celokupni društveno-politički sistem, i unutarnja organizacija državne vlasti, i jedinstvena koncepcija i doktrina opštenarodne odbrane, i generalna ustavna opredeljenja o ulozima, zadacima i obavezama svih društvenih subjekata i faktora u odbrambeno-bezbednosnom sistemu. Sve to nameće obavezu drukčijeg, osmišljenijeg pristupa, i što realnijeg sagledavanja svih relevantnih činilaca koji mogu biti od uticaja na privremeno zaposednutoj teritoriji, a njih — kao što je poznato — nije lako i jednostavno dočarati i uopštiti.

Čitajući pažljivo ovo značajno poglavlje knjige, posebno deo o društveno-ekonomskom sistemu, nameće se utisak da su autori u potpunosti uspeli prezentirati ne samo temeljne odrednice naših ustavnih, zakonskih i koncepcijsko-doktrinarnih stavova i opredeljenja, već i realne okvire njihovog funkcionisanja na PZT, dočaravajući pri tom »sliku rata« u najvećem mogućem obimu. Neki od segmenata, npr. o energetici, industriji, poljoprivrednoj proizvodnji, snabdevanju, zdravstvu, obrazovanju i dr. — mogu se, bez preterivanja, uvrstiti u najstudioznije i najkvalitetnije tekstove koji su u ovoj tematici do sada publikovani, što ne isključuje potrebu njihove daljnje teorijske razrade i izučavanja. Pogotovo sa stanovišta praktičnog »uvezivanja« sa društveno-političkim sistemom i njegovim subjektima, jer to područje ostaje uvek otvoreno za nova izučavanja i studije. Ova knjiga je tome dala značajan doprinos i podstakla šira i dublja istraživanja.

5. Rukovođenje borbom i drugim oblicima opštenarodnog otpora na privremeno zaposjednutoj teritoriji

Sudeći po obimu i načinu obrade, autori knjige su očigledno imali šire pretenzije u razradi materije o rukovođenju borbom i dru-

gim oblicima otpora na privremeno zaposednutoj teritoriji. Razloga ima više: prvo, to je jedna od najdelikatnijih sfera celokupnog sistema ONO i DSZ, od čijeg uspešnog funkcionisanja bitno zavise sve druge komponente opštenarodnog odbrambenog rata; i drugo, postoje još uvek mnoga otvorena pitanja u ovoj oblasti o kojima postoje neujednačeni pogledi i različita praktična rešenja, što neizbežno izaziva nedoumice i negativno se odražava na konkretne odluke i akcije. Svesni tih činjenica, autori su ponudili svoj »ugao« viđenja, jasno se opredeljujući za ona rešenja koja su, po njihovom mišljenju, u najpotpunijem skladu sa bitnim obeležjima našeg društveno-političkog sistema.

S obzirom na različitu funkciju, nadležnosti, prava i obaveze pojedinih organa i institucija sistema, celokupni kompleks rukovođenja grupisan je u pet nivoa: Federacija, republike i autonomne pokrajine, regionalne i gradske međuopštinske zajednice, opštine, mesne zajednice. Interesantno je da se za nivo Federacije upotrebljava izraz »rukovođenje borbom i drugim oblicima opštenarodnog otpora«, a za sve druge nivoe samo »rukovođenje opštenarodnim otporom«, što se može shvatiti ili kao lapsus (što je verovatnije) ili kao neko osobeno tumačenje pojmova »borba« i »opštenarodni otpor«.¹

Nakon što su taksativno nabrojane ustavne funkcije najviših organa Federacije u oblasti odbrane zemlje, autori su sasredili pažnju na probleme rukovođenja i komandovanja u partizanskom obliku oružane borbe, čime su omogućili čitaocu da lakše sagleda i sve one činioce koji su značajni za uslove privremeno zaposednute teritorije. Razmatranje ove materije započeto je institucijom delegata Predsedništva SFRJ, koju je uveo Ustav SFRJ iz 1974. godine. Koristeći bogata iskustva našeg narodnooslobodilačkog rata u ovom pogledu, autori se decidirano zalažu za oživotvorenje ove institucije i u opštenarodnom odbrambenom ratu, navodeći brojne argumente u čiju se valjanost ne može sumnjati. Na kraju, predlažu da delegati Federacije budu jedinstveni za oba predsedništva — države i SKJ, poput onih iz NOR-a (Vrhovnog štaba i CK KPJ).

Rukovođenje borbom i otporom na PZT i rukovođenje i komandovanje oružanim snagama, autori opravdano dovode u vezu sa postojanjem razlika u tumačenju nekih važnijih stavova koji imaju doktrinarnu vrednost. Zbog toga posebno ukazuju na nužnost jedinstvenog tumačenja stavova koji se odnose na: (1) objedinjavanje borbe i otpora na PZT; (2) objedinjavanje borbenih dejstava svih delova oružanih snaga; (3) podelu nadležnosti i odnosa između komandi JNA i štabova TO na privremeno zaposednutoj teritoriji. Polaznu osnovu u svim pomenutim domenima mora da čine odredbe Ustava SFRJ, koje daju pravo opštinama, autonomnim pokrajinama, republikama i drugim društveno-političkim zajednicama da na svojoj

¹ U osnovnom doktrinarnom dokumentu upotrebljava se sintagma »oružana borba i drugi oblici borbe i opštenarodnog otpora«, što znači da su u pitanju dve kategorije: (1) oružana borba, i (2) drugi oblici borbe i otpora, koji očigledno ne podrazumevaju oružanu borbu.

teritoriji uređuju i organizuju narodnu odbranu i rukovode Teritorijalnom odbranom, civilnom zaštitom i pripremama za odbranu zemlje, a u slučaju napada na zemlju — da *organizuju opštenarodni otpor i njime rukovode*. To znači da su društveno-političke zajednice, odnosno njihova predsedništva, pošto su nadležni da organizuju i rukovode opštenarodnim otporom, samim tim odgovorni i nadležni i za organizovanje i rukovođenje oružanom borbom, jer je ona najvažniji oblik opštenarodnog otpora.

Prema stavovima autora, predsedništva društveno-političkih zajednica na privremeno zaposednutoj teritoriji postavljaju zadatke jedinicama Teritorijalne odbrane (i jedinicama JNA ako se nađu na PZT), ali se ne mešaju u donošenje odluka i komandovanje u toku izvršavanja borbenih zadataka. Takvo shvatanje i interpretacija ima ne samo logički rezon već je u potpunom skladu sa unutrašnjom prirodom i strukturom vojnokomandne organizacije, predstavlja njeno bitno obeležje. Drugim rečima, odlučivanje o borbi i otporu, pa i o vođenju oružane borbe na PZT, moguće je samo sa jednog mesta (str. 249). To čini nadležni organ društveno-političke zajednice, s tim što se ne upušta u proces planiranja upotrebe jedinica i komandovanje. Iz takvog stava je izvučen zaključak da su »konceptijski, doktrinarni i ustavno-pravni stavovi jedinstveni u tome da na privremeno zaposjednutoj teritoriji cjelokupnu borbu i otpor objedinjava nadležni organ DPZ«. Sasvim je drugo pitanje kome će Predsedništvo SFRJ uputiti direktivu koja se odnosi na upotrebu oružanih snaga na PZT: da li samo nadležnom organu koji rukovodi opštenarodnim otporom na privremeno zaposednutoj teritoriji ili najvišem štabu TO, odnosno komandi JNA? Pošto na ovo pitanje naši doktrinarni i teorijski dokumenti još nisu dali odgovor, autori smatraju da to treba da bude nadležni organ društveno-političke zajednice, jer je jedino on ovlašćen da rukovodi i oružanom borbom i svim drugim oblicima opštenarodnog otpora (str. 251).

Ovakav stav brani se jedinim argumentom prema kojem je rukovođenje opštenarodnim otporom u nadležnosti društveno-političkih zajednica, a da je oružana borba jedan od oblika opštenarodnog otpora. Pri tome je prenebregnuta mogućnost da predsedništvo društveno-političke zajednice ne bi trebalo da neposredno rukovodi bojevima i borbama na svojoj teritoriji, već da to treba da bude zadatak neke komande ili štaba, jer oni su za to namenjeni, osposobljeni i opremljeni. Zato bi bilo logičnije da se doradi stav u kojem se govori o rukovođenju opštenarodnim otporom. Praksa koju smo do sada stekli na vežbama pokazala je da je najcelishodnije rešenje ako organi društveno-političkih zajednica rukovode neoružanim oblicima opštenarodnog otpora, a komande i štabovi JNA i TO — oružanom borbom. To ne znači, niti treba tako shvatiti našu primedbu, da organi društveno-političkih zajednica u određenim slučajevima i situacijama neće i da ne treba da postavljaju zadatke i jedinicama tzv. prostorne strukture Teritorijalne odbrane. Naprotiv, pri upotrebi krupnih jedinica oružanih snaga na teritoriji društveno-političke zajednice podrazumeva se da će se njihova dejstva usklađivati sa

drugim oblicima opštenarodnog otpora, ali nosioci tih akcija i operacija, biće komande i štabovi oružanih snaga, a ne organi društveno-političkih zajednica. U prilog ovoj tezi je i činjenica što je jasno definisano da komiteti za ONO i DSZ mogu u izuzetno teškim situacijama preuzeti neposredno rukovođenje i komandovanje jedinicama oružanih snaga na PZT, što se nigde ne kaže za predsedništvo ili bilo koji drugi organ društveno-političke zajednice.

Pažnju zaslužuje i razmatranje o mestu i ulozi komiteta za ONO i DSZ i predsedništava društveno-političkih zajednica u rukovođenju opštenarodnim otporom. Autori s pravom konstatuju da razgraničenja u ovom pogledu nisu dovedena do kraja, i da zbog toga ima dosta preklapanja i dupliranja funkcija. U skladu s tim, postavljaju principijelno doktrinarno pitanje: šta treba učiniti (i koja je varijanta najcelishodnija) da u opštenarodnom odbrambenom ratu funkcioniše jedan, a ne oba organa. Pri tome treba imati u vidu da su predsedništvo i komitet za ONO i DSZ organi skupštine društveno-političke zajednice, te da se predsedništvo obrazuje samo u ratu, a da komiteti funkcionišu i u miru. Argumenti koje autori navode u prilog komiteta (nad predsedništvima) su ubedljivi i mogu se prihvatiti.

*

Okolnost što je knjigu sa »vojnom« tematikom pripremila i objavila »civilna« izdavačka kuća ima višestruki značaj. Pre svega, nju treba shvatiti kao prirodan i logičan proces podružvljavanja poslova opštenarodne odbrane, i uključivanje svih društvenih institucija i segmenata u ovu oblast života i delatnosti, u čemu već imamo bogata i dragocena iskustva. Zato s pravom očekujemo da ova »pojava« ubrzo preraste u svakodnevnu, kontinuiranu i još plodotvorniju praksu. Iz takvog odnosa treba da proistekne znatno življa i svestranija saradnja vojnih i civilnih izdavačkih kuća, jer se time dobija obostrano, a time i cela zajednica.

Na kraju, želimo da istaknemo i jednu primedbu. Organizator i izdavač ove interesantne knjige mogao je da učini mnogo više na njenoj propagandi i popularizaciji. Za mnoge sredine i čitaoce ona je na žalost ostala anonimna i nepoznata. Pogotovo se malo zna o njenom sadržaju i neospornim kvalitetima. Šteta je da takve publikacije završe samo u knjižarskim i bibliotečkim rafovima, i da po njima padne prašina zaborava. Knjiga pukovnika Todorovića i Čičin-Šaina to ne zaslužuje. Njene vrednosti su neosporne, i o njoj će se još dugo govoriti i pisati.

SUMMARY

Dr Boško TODOROVIĆ, Colonel, and Grgo ČIČIN-ŠAIN, Colonel:
 »ORGANIZOVANJE I VOĐENJE ORUŽANE BORBE I SVIH DRUGIH OBLI-
 KA OPŠTENARODNOG OTPORA NA PRIVREMENO ZAPOSJEDNUTOJ TE-
 RITORIJII« (ORGANIZATION AND CARRYING OUT OF ARMED STRUGGLE
 AND ALL OTHER FORMS OF TOTAL POPULAR RESISTANCE IN THE
 TERRITORY TEMPORARILY OCCUPIED BY THE AGGRESSOR)

(Zavod za organizaciju, poslovanje i obrazovanje kadrova — Institute for
 Organization of Business and Education of Personnel; Belgrade, 1987)

The contents of the book is divided to five relatively separate parts:
 (1) strategic position of the SFRY and its impact on the security and defence
 capabilities of the country; (2) part or parts of territory of the country
 temporarily occupide by the aggressor, and his forces intended and deployed
 for establishing the system of occupation; (3) the armed struggle and non-
 armed resistance in such part or parts of territory of the country; (4) func-
 tioning of socio-political and socio-economic systems in such part of parts
 of territory; (5) directing the struggle and other forms of total popular
 resistance in such part or parts of territory of the country.

Such a complex of problems imposed a complex approach in their
 assessment, discussion and presentation, and the authors have, therefore, paid
 almost equal attention to theoretical and practical aspects. Such approach
 makes possible to the reader to simultaneously see, comprehend and follow
 their theoretical-doctrinary views, and, on the other hand, the domain of
 concrete activities of all factors of society, of the armed forces in particular.

RESUME

Dr Boško TODOROVIĆ, colonel et Grgo ČIČIN-ŠAIN, colonel: »ORGANIZO-
 VANJE I VOĐENJE ORUŽANE BORBE I SVIH DRUGIH OBLIKA OPŠTE-
 NARODNOG OTPORA NA PRIVREMENO ZAPOSJEDNUTOJ TERITORIJII«
 (»ORGANISATION ET CONDUITE DE LA LUTTE ARMÉE ET DE TOUTES
 AUTRES FORMES DE RÉSISTANCE POPULAIRE GÉNÉRALISÉE EN TERRI-
 TOIRE PROVISOIEMENT OCCUPÉ«)

(Zavod za organizaciju poslovanja i obrazovanje kadrova, Beograd 1987)

Le livre contient cinq chapitres qui constituent des entités relativement
 à part: (1) la situation stratégique de la RSFY et son influence sur la sécurité
 et la capacité de défense nationales; (2) le territoire provisoirement occupé et
 les forces de l'agresseur chargées d'établir le système d'occupation; (3) la lutte
 armée et la résistance non-armée en territoire provisoirement occupé; (4) fonc-
 tionnement des systèmes socio-politique et socio-économique en territoire pro-
 visoirement occupé; (5) la direction de la lutte et des autres formes de résis-

tance populaire généralisée en territoire provisoirement occupé.

Une problématique si complexe a imposé la nécessité d'une approche complexe aussi, celle-ci se traduisant par le fait que les auteurs ont traité avec la même attention des aspects théoriques et pratiques de la question, ce qui permet au lecteur d'avoir une vue d'ensemble des idées théoriques et doctrinales, d'une part, et de la sphère des activités concrètes de tous les facteurs de la société, notamment des forces armées, de l'autre.

РЕЗЮМЕ

Д-р Бошко ТОДОРОВИЧ, полковник и Грго ЧИЧИН-ШАИН, полковник:
„ОРГАНИЗАЦИЈА И ВЕДЕНИЕ ВООРУЖЕННОЈ БОРБЫ И ВСЕХ
ДРУГИХ ФОРМ ВСЕНАРОДНОГО СОПРОТИВЛЕНИЯ НА ВРЕМЕННО
ЗАНЯТОЈ ТЕРРИТОРИИ“

(Завод за организацију пословања и образовања кадрова, Београд 1987)

Книга состоит из пяти относительно самостоятельных частей: (1) стратегическое положение СФРЮ и его влияние на безопасность и оборонительную способность страны; (2) временно занятая территория и силы агрессора, назначенные для восстановления оккупационной системы на ней; (3) вооруженная борьба и невооруженное сопротивление на временно занятой территории; (4) функционирование общественно-политической и общественно-экономической систем на временно занятой территории; (5) управление боевыми действиями и другими формами всенародного сопротивления на временно занятой территории.

Такая сложная проблематика навязывает необходимость комплексного подхода к ее рассмотрению, и поэтому авторы уделили почти одинаковое внимание и теоретическим и практическим аспектам, чем предоставляется возможность читателю параллельно знакомиться и следить за теоретическо-доктринерскими положениями, с одной стороны, и за сферой конкретной деятельности всех факторов общества, в частности вооруженных сил, с другой стороны.